

Fra:

Gudmund Hernes
ghe@fafo.no

Til

Assisterende partisekretær Mari West
mari.west@arbeiderpartiet.no

Leder, for LOs samfunnskontakt og strategiske arbeid, Andre Nerheim
andre.nerheim@lo.no

Sjefredaktør og adm.dir. i Dagsavisen, Eirik Hoff Lysholm
eirik.lysholm@dagsavisen.no

Sak:

Stiftelsen «*Martinhytta i Kroken i Maridalen*»

Dato:

Oslo 31/12-22

Hei,

Først: Gratulerer med vervene som medlemmer av styret i stiftelsen «*Martinhytta i Kroken i Maridalen*»!

Både stiftelsen og arbeidet den er satt til å ivareta, er ikke bare viktig, den er også spennende – særlig i den politiske situasjon arbeiderbevegelsen befinner seg i nå.

En stiftelse har et formål, og for Martinhytta formulerte Tranmæl selv det slik i stiftelsesdokumentet av 11. mai 1953:

1. *Undertegnede Martin Tranmæl bestemmer herved at min hytte «Kroken i Maridalen», på festet grunn ved Øvre Vaggstein fra dags dato skal overføres til å være en privat stiftelse «Martinhytta i Kroken i Maridalen»*
2. *Jeg ønsker på denne måten å skape et sted der arbeiderbevegelsens tillitsmenn kan komme sammen i ro og kameratslige former. Det er etter min mening behov for et slikt sted.*

Formålet er klart, men har vært forsømt. Noen har også vært av den oppfatning at stiftelsens kapital derfor kunne overføres til en annen institusjon.

Martin Tranmæl forutså selv at en situasjon kunne inntreffe der dette ble nødvendig. Så i stiftelsesdokumentets siste punkt skrev han:

4. *Dersom det skulle inntre uforutsette forhold – for eksempel påtvunget riving av hytta eller liknende – som medfører at formålet med stiftelsen ikke kan oppnås, skal styret treffe de bestemmelser som forholdet tilsier med sikte på å disponere hytta – eller den kapital som måtte tre istedenfor den – på en måte som svarer til mitt formål med Stiftelsen.*

Det Martin Tranmæl åpnet for var «uforutsette forhold» – altså helt spesielle, påtvungne, eksterne omstendigheter. Bare det kunne legitimere en overføring av kapitalen, men da kun «på en måte som svarer til mitt formål med Stiftelsen» – altså «å skape et sted der arbeiderbevegelsens tillitsmenn kan komme sammen i ro og kameratslige former».

Styret i en stiftelse har som sin lovpålagte oppgave å virkeliggjøre stiftelsens formål. Eller for å bruke et munnhell fra dagens politiske debatt: «ikke å avvike, men utvikle» formålet.

Og det Martin Tranmæl overhodet ikke forestilte seg – eller *kunne* forestille seg, var at Stiftelsens styre utgått av arbeiderbevegelsens tre hovedpilarer ikke ville ivareta stiftelsens formål!

En forsømmelse av et stiftelsesstyre kan selvsagt ikke henregnes som «uforutsette forhold».

Og skulle noen tenke slik, stiller selveste stiftelsesloven seg i veien:

§ 30 Styret skal sørge for at stiftelsens formål ivaretas, og at utdelinger foretas i samsvar med vedtektene. Styret skal påse at regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.

Dersom styret *ikke* ivaretar formålet og bruker mangelfull oppfyllelse som begrunnelse for nedleggelse og avvikling, ville det rive vekk hele det juridiske fundamentet for *alle* stiftelser, rent allment.

For da kunne stiftelsesstyrer ved å unnlate å ivareta en stiftelses formål, de facto sette formålet til side og foranledige en nedleggelse av stiftelsen.

Det er selve cruxet ved stiftelser. Derfor har stiftelser ikke bare et eget lovvern. Det er også etablert et eget Stiftelsestilsyn for å tilse at slike manøvrer ikke kan finne sted.

Når det gjelder Martinhytta, kommer nå dette i tillegg: Selve den fysiske Martinhytta er på vei til å få et særskilt vern. For det første ved Riksantikvarens uttalelse:

Martinhytta vurderes som særlig verdifull i nasjonal sammenheng, både som et kulturminne etter en av Arbeiderpartiets mest betydningsfulle lederskikkelser, og for arbeiderbevegelsens posisjon og kultur i det 20. århundrets samfunnsliv og politikk. - Riksantikvaren registrerer at hytta er velholdt, godt bevart og at den i stor grad fremstår slik den gjorde på Martin Tranmæls tid. Dette styrker hyttas verneverdi.

For det andre ved at Byantikvaren i Oslo førte opp hytta på Gul liste i 2021.

Jeg går ut fra at alt dette både er kjent og erkjent av dere som utgjør nye styre for stiftelsen.

Da gjenstår følgende spørsmål: *Hvordan* kan styret for stiftelsen «Martinhytta i Kroken i Maridalen» nå ivareta stiftelsens formål?

Den oppgaven er todelt:

- dels å lage et *program* for «å skape et sted der arbeiderbevegelsens tillitsmenn kan komme sammen i ro og kameratslige former»;
- dels å ivareta det *vedlikeholdet* av eiendommen rent fysisk.

Et mulig *program* må omfatte foredrag og møter. Her kunne man – som en begynnelse – starte en møteserie for eksempel med følgende tema:

1. Martin Tranmæl som partibygger
2. Martin Tranmæl som fagforeningsmann
3. Martin Tranmæl som redaktør

Dermed ville man forankre innholdet direkte til de tre viktigste delene av Tranmæls livsgjerning og til de tre organisasjonene han utpekte til å ivareta stiftelsens formål (AP, LO

og Dagsavisen/Arbeiderbladet). – En slik serie kunne også resultere i en liten publikasjon til bruk for tillitsvalgte i arbeiderbevegelsen.

En videre program-oppfølging kunne være å lage en serie med tema som knytter det Martin gjorde for i det forrige århundre til dagens politiske utfordringer.

For eksempel en serie med overblikk over ideologiske strømninger som ga retning for arbeiderbevegelsens politikk (som Martins utgangspunkt i den syndikalismen han tok med seg fra USA), den rolle Martin spilte for partipolitisk koalisjonsbygging (som kriseforliket fra 1935), osv.

Det er ingen mangel på tema å ta av – og det er ingen mangel på innledere. Tvert imot: det er mange som har skrevet og forsket om disse og liknende tema – og det er en forskning som faktisk stadig pågår og der det stadig kommer nye innsikter. Om Tranmæl kan det sies det samme som det het om heltene i en guttebokserie jeg vokste opp med: «Men Rocambole var ikke død!»

Noen vil hevde at det «ikke har vært noen interesse» for slikt. Men da gjelder den gamle regel for organisasjonsarbeid: «Tilbudet skaper sin egen etterspørsel!»

Til å stå for dette arbeidet, kunne styret etablere en egen programkomité med ansvar for et halvår om gangen.

For å lage et fast publikum og bredere støttegruppe, kunne man i tillegg etablere en venneforening.

Når det gjelder det fysiske vedlikehold, har det i en årrekke vært vel ivaretatt av Maridalens Venner. – I fall Stiftelsens styre selv ikke vil påta seg det konkrete arbeidet med dette, kan det være en god tanke å inngå en samarbeidsavtale med Maridalens Venner. De kjenner stedet godt og de har levert en stor innsats, praktisk og økonomisk, over en årrekke. Ja, de har æren for at eiendommen er i god stand.

Jeg ser ingen gode grunner til at det nye styret for Stiftelsen skal skilles som uvenner fra Maridalens venner.

I tillegg til disse juridiske og praktiske anførsler, er det også noen politiske vurderinger.

Som de fleste har fått med seg, har Arbeiderpartiet i meningsmålinger nå en oppslutning på rundt 15%.

Fem år før Martin Tranmæl etablerte Fagopposisjon av 1911 (basert på Trondhjemsresolusjonen samme år), ved Stortingsvalget i 1906, fikk Arbeiderpartiet et stemmetall på 16%. I 1918 var det blitt landets største politiske parti. Etter partisplittelsene i 1920-årene falt tilslutningen. Men etter samlingen i 1927, ble DNA igjen landets største politiske parti – en plass det har holdt fram til og med valget i 2021.

I dagens situasjon er det nyttig å se både bakover og utover. Mer enn det: Det er også nyttig å se på de deler av partiet som, i denne periode med fallende oppslutning, faktisk har medgang – og ikke minst lære av de arbeidsformer som har bidratt til det.

Da er Martin Tranmæl et godt navn – det har en videre appell i dag enn den han fikk med slagordet «Dynamitt i borehullene». Og appellen strekker seg langt ut over Tranmæls hjemfylke, Trøndelag.

Det ble faktisk demonstrert på «Tranmæl-festivalen» 21.–22. oktober i høst. Den ble arrangert i Folkets Hus i Trondheim ved et samarbeid mellom Trondheim Arbeiderparti og det nå ombruste Nidaros sosialdemokratiske forum. Der innledet bl.a. en rekke AP-topper, en tidligere LO-leder, en LO-nestleder, en statssekretær osv., men også andre samfunnsdebattanter (se for eksempel <https://trondheim.dagbladet.no/nyheter/kjendisier-og->

[ap-topper-til-giske-festival/77357016](https://www.ap-topper-til-giske-festival/77357016)). Interessen var stor og oppslutningen god – medieomtalen ble nasjonal.

Det arrangementet viste var dette: godt organisasjonsarbeid kan samle stor interesse for og oppslutning om viktige sosialdemokratiske problemstillinger. Altså det motsatte av avvikling og nedleggelse – og defaitisme.

Svaret fra arbeiderbevegelsen sentralt kan derfor hverken være å minimere, neglisjere eller likvidere den stiftelse som Martin Tranmæl – selve sentralpilaren i norsk arbeiderbevegelse i det 20. århundre – etablerte for å fremme arbeiderbevegelsens mål.

Derfor kan jeg ikke se for meg at dere – som styre i Martin-stiftelsen – hverken har noe annet valg eller har noen annen oppgave enn den Martin Tranmæl ga: å utvikle «et sted der arbeiderbevegelsens tillitsmenn kan komme sammen i ro og kameratslige former.»

Det er en ovenikjøpet oppgave mange som venter og vil bidra til å realisere det formålet!

Martin Tranmæl selv var visjonær da han etablerte stiftelsen Martinhytta og avsluttet med: «Det er etter min mening behov for et slikt sted.» Det skrev han for 70 år siden, i 1953. Det gjelder fortsatt – og mer enn da.

Til slutt: Før jeg kommer til den klassiske formel for avslutning av brev innen arbeiderbevegelsen, la meg for ordens skyld bare nevne at jeg ikke har skrevet dette brevet på vegne av noen, etter henvendelse av noen eller etter konsultasjon med noen.

Men dette har spilt inn: Som ungdomspolitikere i 1960-årene møtte jeg ofte Tranmæl, vi tok rett som det var tok vi samme trikk – han på vei til Arbeiderbladet, jeg på vei til lesesalen. Jeg hadde ham som innleder på møter.

Og jeg var på det landsmøtet der han ble takket av, var dårlig til beins og hadde vanskelig for å ta seg opp på talerstolen til sitt siste innlegg. Men så pustet ild inn i selv, løftet begge hender med knyttede never, for ordens skyld og ga en siste, flammende appell som løftet hele salen på beina.

Det glemmer jeg ikke – og vi skal ikke glemme ham.

Med kameratslig hilsen,

Gudmund Hernes